

**Аналітичний огляд
діяльності інституційних інвесторів
на фондовому ринку України
за 9 місяців 2010 року**

Зміст

Резюме	4
1 Загальні тенденції діяльності інституційних інвесторів на фондовому ринку України	5
2 Банківські інвестиції у цінні папери	8
3 Інвестиції страхових компаній у цінні папери	10
4 Інвестиції недержавних пенсійних фондів у цінні папери	12
5 Інвестиції інститутів спільного інвестування в цінні папери.....	14

Резюме

Активність та ліквідність фондового ринку України в переважній мірі визначається саме інституційними інвесторами, оскільки приватні інвестиції займають незначну частку вітчизняного ринку. Зокрема, це пояснюється тим, що інвестори – фізичні особи вкладають кошти у фінансові активи не напряму, а через інститути спільного інвестування.

НРА «Рюрік», аналізуючи діяльність інституційних інвесторів, досліджувало статистичні дані щодо таких інвесторів, як фінансові та інвестиційні компанії, банки, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, інститути спільного інвестування. Проведене НРА «Рюрік» дослідження дозволило сформулювати такі висновки.

Незважаючи на те, що від закінчення третього кварталу 2010 р. до моменту написання цього огляду минуло вже більше чотирьох місяців, на офіційному сайті Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг статистична інформація по ринках фінансових послуг актуалізована лише станом на 01.10.2010. Тому НРА «Рюрік» здійснило дослідження діяльності інституційних інвесторів на фондовому ринку України за 9 місяців 2010 р.

Фондовий ринок України за підсумками трьох кварталів 2010 р. продовжує залишатись банкоцентричним, що проявляється у найбільшій частці банків як у сукупних активах інституційних інвесторів (понад 90%), так і у сукупній вартості здійснених інвестицій у цінні папери (понад 80%). При цьому відзначаємо зростання частки інвестицій у цінні папери в структурі активів самої банківської системи, викликане, в першу чергу, значним накопиченням банками ліквідності протягом останніх років.

Страховики посідають другу позицію за розмірами активів та обсягами інвестицій у цінні папери. Так, страховики інвестують у цінні папери близько четвертої частини своїх активів, причому понад 80% таких вкладень складають акції вітчизняних компаній. Розміри інвестування страховиків в інструменти фондового ринку протягом останніх двох років зросли щонайбільше на 10%. Тому говорити про збільшення активності страхових компаній як інституційних інвесторів на вітчизняному фондовому ринку поки що не доводиться.

Недержавні пенсійні фонди інвестують в цінні папери близько 40% своїх активів, сформованих головним чином корпоративними облігаціями (40-45%) та державними цінними паперами (35-40%). Інвестиції в статутні фонди вітчизняних компаній становлять близько п'ятої частини сформованих активів. Разом з тим, зважаючи на те, що розвиток вітчизняного ринку недержавного пенсійного забезпечення є досить низьким, структура вкладень НПФ у цінні папери не має значного впливу на загальну структуру вкладень інституційних інвесторів.

Протягом трьох кварталів 2010 р. констатуємо різке зниження частки інвестицій у цінні папери у активах інститутів спільного інвестування (пайових та корпоративних інвестиційних фондів). Так, якщо на початок 2010 р. інвестиції ІСІ в цінні папери становили близько 80% їхніх активів, то на кінець третього кварталу 2010 р. вже 55-60%.

1 Загальні тенденції діяльності інституційних інвесторів на фондовому ринку України

Аналіз економіко-історичних даних свідчить про істотне зростання ролі інституційних інвесторів, які зайняли домінуюче положення в сфері інвестиційної діяльності та накопиченні грошового капіталу. Крім того, існують якісні та кількісні підтвердження того, що сучасні соціально-економічні відносини не можуть ефективно розвиватися без участі цих інвесторів.

Інституційний інвестор – кредитно-фінансовий інститут, що виступає в ролі власника акцій, організація, основною метою якої є інвестування власних коштів або коштів інших компаній, якими вона володіє як довірена особа. Це поняття охоплює пенсійні фонди, інститути спільного інвестування, фінансові та інвестиційні компанії, страхові компанії, банки (рис. 1).

Рис. 1. Інституційні інвестори на фондовому ринку України

Регуляторами ринків щоквартально здійснюється консолідація фінансових показників діяльності компаній фінансового сектору. Однак, разом з тим, на офіційних сторінках регуляторів у мережі Інтернет відсутня деталізація вкладень фінансових та інвестиційних компаній у цінні папери. У зв'язку з цим фактом в процесі здійснення аналізу ролі інституційних інвесторів на вітчизняному фондовому ринку НРА «Рюрік» не змогло накопичити достатній масив історичних статистичних даних щодо місця на фондовому ринку фінансових компаній, зосередившись на банках, страховиках, НПФ та ІСІ.

Нижче в табл. 1 наведено інформацію про динаміку активів інституційних інвесторів протягом 2009 р. – 9 місяців 2010 р. Як бачимо, по кожній з виділених груп інвесторів спостерігається тенденція зростання активів та домінування банківського сектору. Так, станом на кінець третього кварталу 2010 р. активи банків склали 917,5 млрд. грн., що становить 94,5% від суми по вказаних чотирьох групах інвесторів.

Таблиця 1. Динаміка активів інституційних інвесторів на фондовому ринку України, млн. грн.

Інституційні інвестори	1-й кв. 2009	2-й кв. 2009	3-й кв. 2009	4-й кв. 2009	1-й кв. 2010	2-й кв. 2010	3-й кв. 2010
Банки	870 633,5	864 695,0	889 958,5	873 449,6	874 964,7	885 255,7	917 497,5
Страховики	39 636,4	41 999,5	41 753,5	41 970,1	41 312,1	43 166,2	43 917,2
Інститути спільного інвестування	4 707,1	5 481,1	5 574,1	6 543,6	7 189,2	7 027,8	8 837,5
Відкриті	248,3	158,7	225,9	240,7	304,7	248,8	243,4
Інтервальні	168,0	224,1	226,1	254,7	298,3	268,4	237,7
Закриті	4 290,8	5 098,3	5 122,1	6 048,2	6 586,2	6 510,5	8 356,4
Недержавні пенсійні фонди	660,7	734,0	799,1	857,9	939,4	984,6	1 057,3

Нижче на рис. 2 показано динаміку вкладень у цінні папери. Як бачимо, банки демонструють випереджаючі темпи зростання вкладень у цінні папери порівняно з іншими інститутами фондового ринку. Так, на кінець III кварталу 2010 р. обсяги вкладень банків у цінні папери становили 76,2 млрд. грн. Це на 38,3 млрд. грн., або в два рази, більше, ніж на початок року, що пов'язано із загальною надліквідністю банківської системи та відсутністю протягом аналізованого періоду тенденції до збільшення кредитних портфелів.

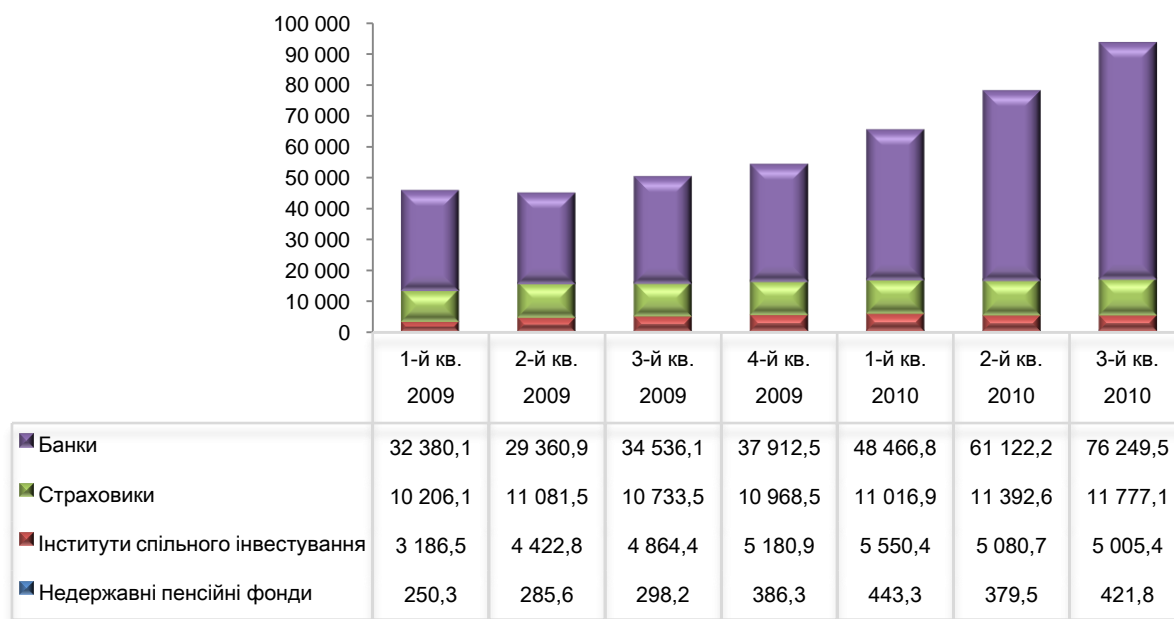

Рис. 2. Динаміка інвестицій у цінні папери інституційних інвесторів

При цьому обсяги інвестицій у цінні папери страховиків склали 11,8 млрд. грн., що всього на 0,8 млрд. грн., або 7,4%, більше, ніж на початок 2010 р. Обсяги вкладень у цінні папери інститутів спільного інвестування становлять на кінець III кварталу 2010 р. 5,0 млрд. грн., що на 0,2 млрд. грн. менше, ніж на початок року. Обсяги вкладень у цінні папери недержавних пенсійних фондів становлять всього 421,8 млн. грн.

Рис. 3 унаочнює розподіл здійснених інвестицій у цінні папери в розрізі інституційних інвесторів на кінець третього кварталу 2010 р.

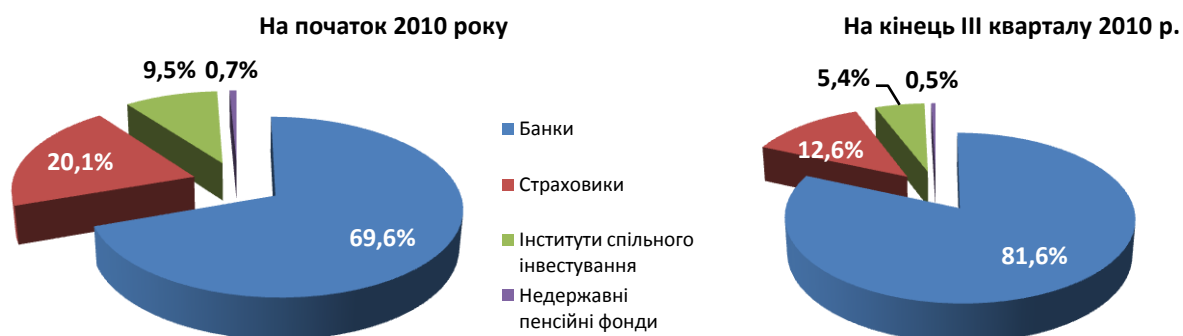

Рис. 3. Розподіл інвестицій у цінні папери, здійснених інституційними інвесторами на 01.10.2010

Як бачимо, фондовий ринок України є банкоцентричним, при чому частка банків за три квартали 2010 р. зростає із 69,6% до 81,6% сукупного обсягу виділених чотирьох груп інституційних інвесторів. На страховиків припадає 12,6% (20,1% на початок 2010 р.), на інститути спільного інвестування – 5,4% (9,5% на початок 2010 р.), на недержавні пенсійні фонди – менше 1%.

2 Банківські інвестиції у цінні папери

На рис. 4 показано динаміку вкладень банків у цінні папери. Як бачимо, сукупний обсяг вкладень банками в цінні папери на кінець III кварталу 2010 р. складає 76,2 млрд. грн., що на 38,3 млрд. грн., або в два рази, більше, ніж на початок 2010 року. При цьому відбулось майже двократне збільшення частки цінних паперів у структурі активів – із 4,3% на початок 2010 р. до 8,3% на кінець III кварталу 2010 р.

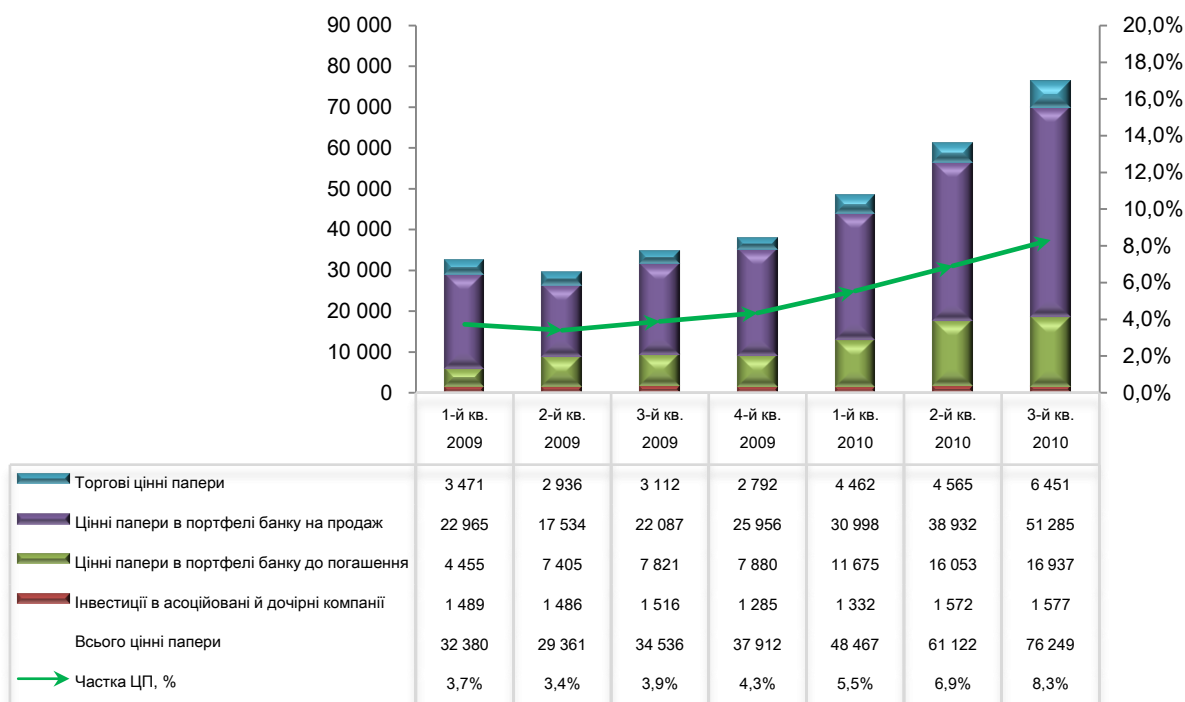

Рис. 4. Динаміка інвестицій банків у цінні папери, тис. грн.

Найбільш стрімке зростання у абсолютному вираженні за підсумками трьох кварталів 2010 р. показали цінні папери в портфелі банку на продаж, які на кінець III кварталу 2010 р. становили 51,3 млрд. грн. (приріст 25,3 млрд. грн., або 97,6%). У відносному вираженні найбільші темпи приросту показали торгові цінні папери – приріст 131,1% (або 3,7 млрд. грн.). Цінні папери в портфелі банків до погашення склали на кінець третього кварталу 2010 р. 16,9 млрд. грн., що на 9,1 млрд. грн. (або на 114,9%) більше, ніж на початок року. Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії не зазнали значних змін і склали на кінець аналізованого періоду 1,6 млрд. грн.

На рис. 5 показано розподіл інвестицій банків у розрізі груп цінних паперів станом на кінець третього кварталу 2010 р.

Рис. 5. Структура інвестицій банків у цінні папери

Як бачимо, цінні папери в портфелі банків на продаж продовжують домінувати у структурі інвестицій в цінні папери і на кінець третього кварталу 2010 р. Так, якщо на початок 2010 р. їхня частка становила 68,5%, то на кінець аналізованого періоду вона залишилась приблизно на тому самому рівні, склавши 67,3%. На другому місці за обсягами вкладень цінні папери в портфелі до погашення – 20,8% на початок 2010 р. та 22,2% на кінець третього кварталу відповідно. Третю та четверту позиції займають відповідно торгові цінні папери та інвестиції в асоційовані та дочірні компанії.

3 Інвестиції страхових компаній у цінні папери

На рис. 6 показано динаміку вкладень вітчизняних страхових компаній у цінні папери. Бачимо, що на кінець третього кварталу 2010 р. обсяги таких вкладень становили 11,8 млрд. грн., що всього на 0,8 млрд. грн., або 7,4%, більше, ніж на початок 2010 р. Частка інвестицій в цінні папери у структурі активів незначно зросла, склавши на кінець періоду 26,8% (26,1% на початок 2010 р.).

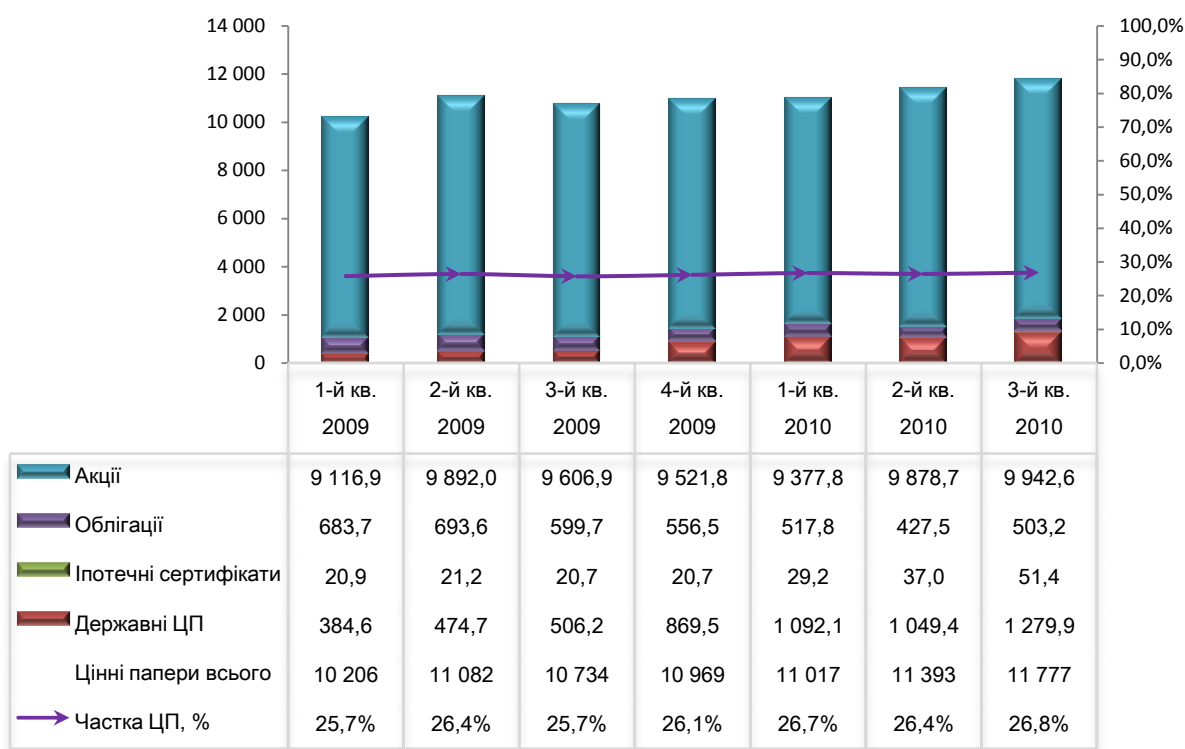

Рис. 6. Динаміка вкладень страховиків у цінні папери, тис. грн.

На першому місці за розмірами вкладень перебувають акції. Так, обсяги інвестицій у акції склали на кінець третього кварталу 2010 р. 9 942,6 млн. грн., що 420,8 млн. грн., або на 4,4%, більше, ніж на початок 2010 р. На другому місці із значним відставанням перебувають державні цінні папери, обсяг інвестицій в які склав на кінець аналізованого періоду 1 279,9 млн. грн., що 410,4 млн. грн., або на 47,2% більше, ніж на початок 2010 р. На третьому та четвертому місцях – відповідно корпоративні облігації (503,2 млн. грн.) та іпотечні сертифікати (51,4 млн. грн.).

На рис. 7 унаочнено структуру інвестицій страховиків за видами цінних паперів. Як можемо побачити, лівову частку інвестицій страховиків складають акції, частка яких становила 86,8% на початок 2010 р., незначно знизившись на кінець третього кварталу 2010 р. і склавши 84,4%.

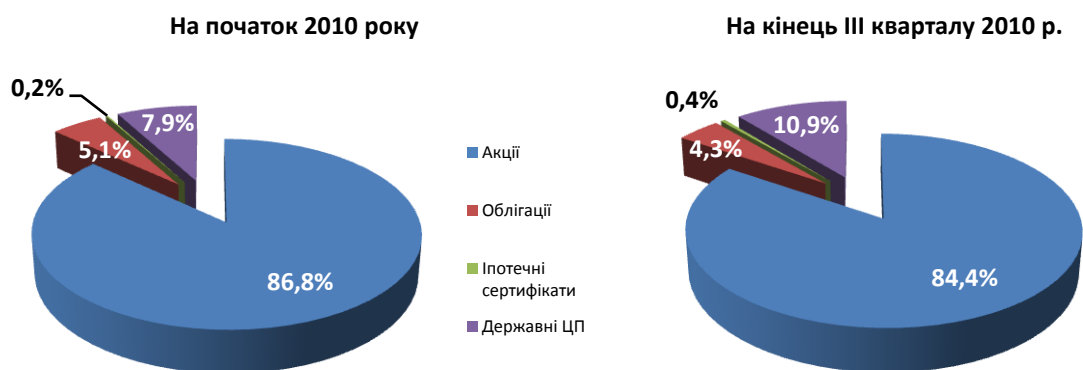

Рис. 7. Розподіл інвестицій страховиків за типом цінних паперів

Частка корпоративних облігацій в структурі інвестицій страховиків у цінні папери становить на кінець третього кварталу 4,3% (5,1% на початок року), тоді як частка державних цінних паперів протягом трьох кварталів 2010 р. збільшилась із 7,9% до 10,9%. Питома вага іпотечних сертифікатів не перевищує 0,5%.

4 Інвестиції недержавних пенсійних фондів у цінні папери

На рис. 8 показано динаміку вкладень у цінні папери недержавних пенсійних фондів. Як бачимо, на кінець третього кварталу 2010 р. вартість інвестицій НПФ у цінні папери складає 421,8 млн. грн., що на 35,5 млн. грн., або на 9,2% більше, ніж на початок 2010 р.

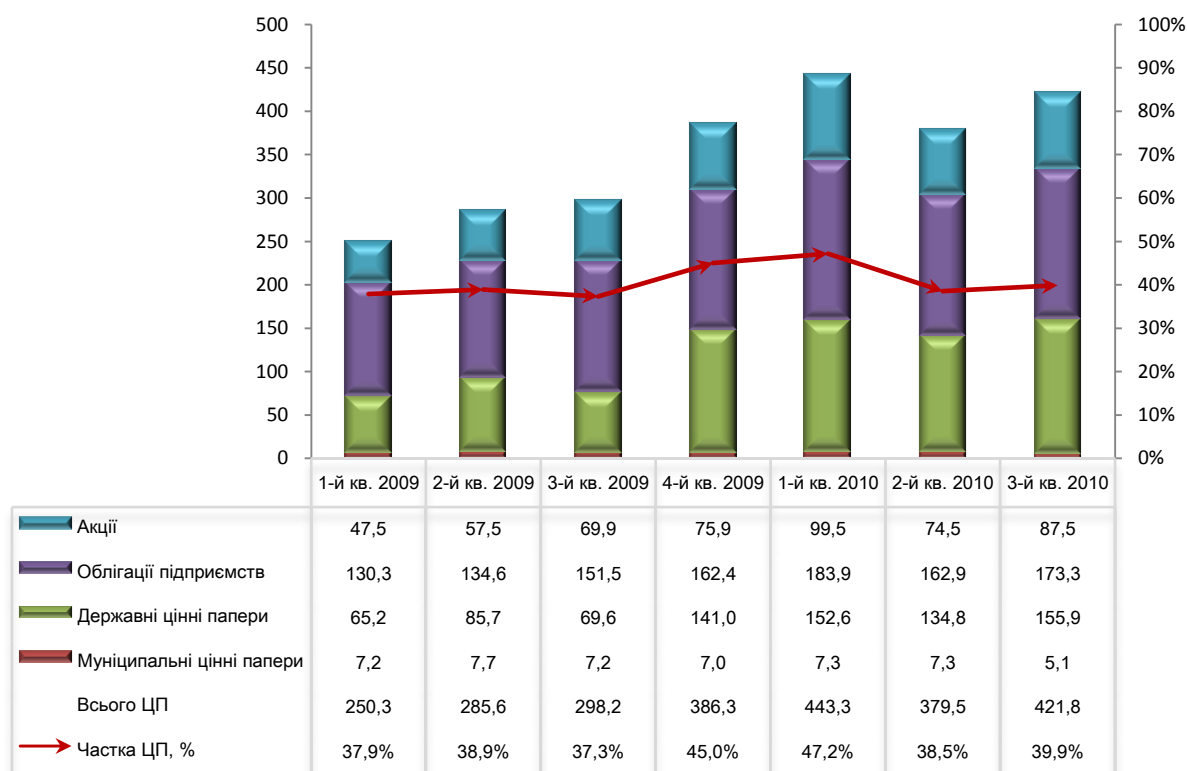

Рис. 8. Динаміка інвестицій у цінні папери недержавних пенсійних фондів, тис. грн.

Обсяг інвестицій недержавних пенсійних фондів у акції на кінець третього кварталу 2010 р. складає 87,5 млн. грн., що на 11,6 млн. грн., або на 15,3%, більше, ніж на початок 2010 р. В облігації підприємств на кінець третього кварталу НПФ інвестували 173,3 млн. грн., що 10,9 млн. грн., або на 6,7%, більше, ніж на початок року. В державні цінні папери НПФ інвестовано 155,9 млн. грн., що на 14,9 млн. грн., або на 10,6%, більше, ніж на початок року. Інвестиції НПФ у муніципальні цінні папери відносно незначні.

На рис. 9 унаочнено структуру інвестицій недержавних пенсійних фондів за видами цінних паперів. Як можемо побачити, найбільшу частку інвестицій НПФ мають облігації підприємств, частка яких становила 42,0% на початок 2010 р., незначно знизившись на кінець третього кварталу 2010 р. і склавши 41,1%.

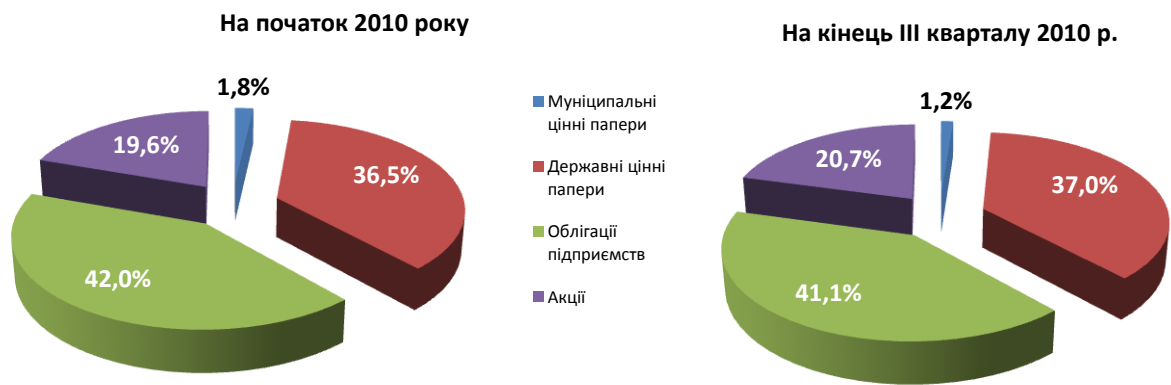

Рис. 9. Розподіл інвестицій НПФ за типом цінних паперів

Частка акцій в структурі інвестицій НПФ у цінні папери становить на кінець третього кварталу 20,7% (19,6% на початок року), тоді як частка державних цінних паперів протягом трьох кварталів 2010 р. незначно збільшилась із 36,5% до 37,0%. Питома вага муніципальних цінних паперів не перевищувала 2%.

5 Інвестиції інститутів спільного інвестування в цінні папери

На рис. 10 показано динаміку вкладень у цінні папери інститутів спільного інвестування. Як бачимо, на кінець третього кварталу 2010 р. вартість інвестицій ІСІ у цінні папери складає 5 005,4 млрд. грн., що 175,5 млн. грн., або на 3,4%, менше, ніж на початок 2010 р. В цілому ж частка цінних паперів у активах інститутів спільного інвестування протягом трьох кварталів 2010 р. знизилась із 79,2% до 56,6%.

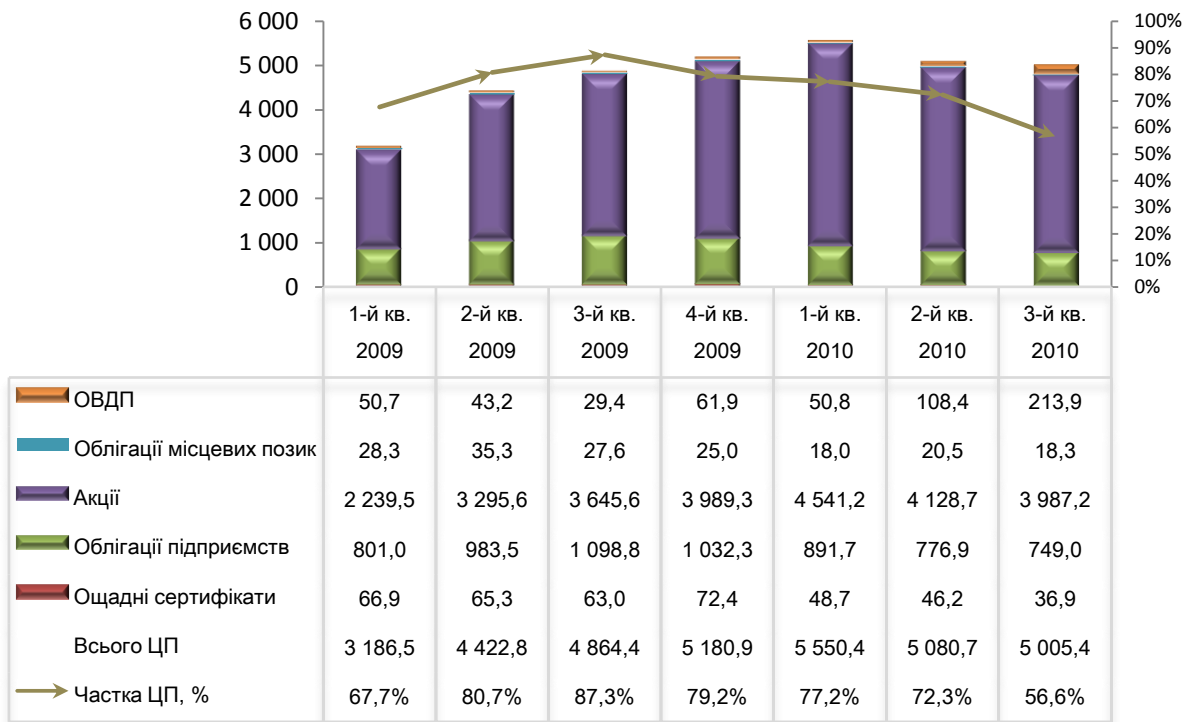

Рис. 10. Динаміка інвестицій у цінні папери інститутів спільного інвестування, тис. грн.

Найбільші обсяги приросту як в абсолютному, так і у відносному вираженні показали інвестиції ІСІ в облігації внутрішньої державної позики. Так, на кінець третього кварталу 2010 р. вкладення ІСІ в ОВДП склали 213,9 млн. грн., що на 152,0 млн. грн., або в 3,5 рази, більше, ніж на початок 2010 р. Розмір інвестицій у акції відновився на рівні початку року, склавши 3 987,2 млн. грн. Більше ніж на чверть скоротились інвестиції ІСІ у корпоративні облігації: на кінець третього кварталу їх вартість склала 749,0 млн. грн., що на 283,3 млн. грн., або на 27,4%, менше, ніж на початок року.

На рис. 11 показано розподіл вкладень інститутів спільного інвестування за типом цінних паперів. Як можемо побачити, найбільшу частку інвестицій ІСІ мають акції, частка яких становила 77,0% на початок 2010 р., незначно збільшившись на кінець третього кварталу 2010 р. і склавши 79,7%.

Рис. 11. Розподіл інвестицій ІСІ за типом цінних паперів

Частка корпоративних облігацій в структурі інвестицій ІСІ у цінні папери становить на кінець третього кварталу 15,0% (19,9% на початок року), тоді як частка ОВДП протягом трьох кварталів 2010 р. незначно збільшилась із 1,2% до 4,3%. Питома вага ощадних сертифікатів не перевищувала 2%.

Огляд підготовлено аналітичним департаментом НРА «Рюрік» на основі офіційних даних НБУ (режим доступу: <http://bank.gov.ua>), Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (<http://www.ssmc.gov.ua/>) та Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг (режим доступу: www.dfp.gov.ua/).

Більш детальну інформацію з питань галузевих оглядів завжди можна отримати на офіційному сайті рейтингового агентства (<http://rurik.com.ua>) або за телефоном: (044) 383-04-76.

Огляд підготовлено аналітичним департаментом НРА «Рюрік» на основі офіційних даних НБУ (режим доступу: <http://bank.gov.ua>), Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (<http://www.ssmsc.gov.ua/>) та Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг (режим доступу: www.dfp.gov.ua/). Більш детальну інформацію з питань галузевих оглядів завжди можна отримати на офіційному сайті рейтингового агентства (<http://rurik.com.ua>) або за телефоном: (044) 383-04-76.

НРА «Рюрік» надає Вам право копіювати документи, надруковані або опубліковані на офіційному сайті тільки для некомерційного використання в межах Вашої організації виключно за умови посилання на НРА «Рюрік», як джерело інформації. Користуючись цим правом, Ви погоджуєтесь, що дія визначених тут авторських і суміжних прав поширюється на будь-яку зроблену в такий спосіб копію цих документів. Кожен опублікований НРА «Рюрік» документ може містити також й інші положення про охорону прав власності й авторських прав щодо цього документа. Крім вищезазначеного, ніщо з наведеного тут не може означати передачі будь-кому будь-яким чином будь-яких авторських чи суміжних прав НРА «Рюрік» або третій стороні. Будь-який продукт, процес або технологія, зазначена в цьому документі, може бути об'єктом інших прав інтелектуальної власності НРА «Рюрік» і може не бути ліцензованою.

Ця публікація надається за принципом «як є», без жодних гарантій, прямих або непрямих включно, але не обмежуючись непрямими гарантіями її товарної цінності, придатності для певних цілей або відсутності порушення авторських прав.

Будь-яка публікація НРА «Рюрік» може містити неточності й помилки. У публікації можуть вноситися зміни, які відображаються в наступних виданнях цих публікацій. НРА «Рюрік» може в будь-який момент без попереднього повідомлення вносити покращення та зміни в описану в цих публікаціях інформацію.

Якщо особа, що ознайомилася зі змістом опублікованого документа НРА «Рюрік» надсилає електронною поштою чи будь-яким іншим способом питання, коментарі, припущення й т. ін. щодо змісту документа НРА «Рюрік», вони вважаються не конфіденційними й НРА «Рюрік» не несе стосовно цієї інформації жодних зобов'язань і має право вільно використовувати, відтворювати, поширювати таку інформацію без будь-яких обмежень.

Далі, НРА «Рюрік» має право вільно використовувати отримані таким чином ідеї, ноу-хау й технології в будь-яких цілях включно, але не обмежуючись розробкою, виробництвом і маркетингом продуктів і послуг, де використовуються ці ідеї.

Всі права захищені. НРА «Рюрік» не несе відповідальності за статистичні дані, взяті з офіційних сайтів державних органів України або інших юридичних осіб.

НРА «РЮРИК»

☎ 04053 Україна, м. Київ, вул. Артема 52а

+38 (044) 383 0476, +38 (044) 484 0053

e-mail: info@rurik.com.ua

www: rurik.com.ua